
Rudolf II. byl nadšený přírodovědec a sběratel. Nově objeveného blbouna musel mít

Rudolf II. byl nadšený přírodovědec a sběratel. Nově objeveného blbouna musel mít

Dronte mauricijský alias dodo neboli blboun nejapný patřil k nejznámějším členům zvěřince císaře Rudolfa II., od jehož narození letos uplynulo 460 a od úmrtí 400 let. O druhu ptáka, který vyhynul krátce poté, co se setkal s evropskými mořeplavci, se toho napsalo hodně, málo se však ví, že sehrál důležitou roli v prosazování Darwinovy teorie evoluce. I o tomto tématu hovořil ornitolog Dipl.-Biol. Jiří Mlíkovský, CSc., jenž je členem doktorské komise katedry zoologie Přírodovědecké fakulty UK a vědeckým pracovníkem Národního muzea.

Jak Rudolf II. doda získal?

O tom se přímé záznamy v archivech zatím nenašly. Bohužel se ani neví, kdo přesně ho z ostrova Mauricius přivezl. Rekonstrukce, kterou jsem prováděl, ukazuje, že se sem dodo dostal pravděpodobně mezi roky 1605 až 1608. V roce 1609 už byl mrtvý, protože se v tomto roce ocitl v katalogu Rudolfových vycpanin.

K Rudolfovi se tedy dodo dostal už vycpaný, nebo ještě živý?

Není to úplně jasné, pravděpodobně se sem dostal ještě živý. Myslíme si to z toho důvodu, že existují dva obrazy Rudolfova doda. Jeden zobrazuje doda mladého, druhý staršího. Neexistují žádné doklady o tom, že by Rudolf měl dva tyto ptáky. Spíš se sem dostalo jedno živé zvíře, chvíli zde žilo a pak uhynulo a bylo zahrnuto do sbírek jako vycpanina.

Co všechno ornitologové vědí o tomto zvláštním ptákoví, který krátce poté, co byl objeven, vymřel?

O podobě i způsobu života doda se stále živě diskutuje, důležitou roli v těchto debatách hraje právě i dodo Rudolfa II. Pták byl dlouho známý jenom z pár obrázků a z velmi neurčitých popisů námořníků. Prvního doda objevili holanďáci mořeplavci, kteří o něm v roce 1598 přivezli zprávy do Evropy.

Běžně se dodo zobrazoval jako tlustý neforemný pták. Všechna stará vyobrazení doda jsou ale zřejmě překreslována podle vyobrazení doda Rudolfa II., kterého opakovaně maloval Roelandt Savery, Rudolfův malíř Savery ale doda namaloval až podle vycpaniny a vycpávači rudolfínské doby přeci jen neuměli vycpávat tak pěkně jako dnešní preparátoři. Domnívám se proto, že Rudolfův dodo byl jednoduše „přecpaný“. Dlouho se tvrdilo, že dodové byli těžkopádní ptáci, kteří sotva chodili. Před pár lety ale jeden kolega podle rozměrů nalezených kostí usoudil, že ptáci museli být daleko štíhlejší a mrštnější, což potvrzují i má historická pozorování.

Dodo patřil mezi holuby, z čehož se dá usuzovat, čím se živil. Dodové byli především býložravci, pravděpodobně se živili plody rostlin. Nelze ale vyloučit, že si přilepšovali i různými živočichy. Na ostrovech přeci jen nebývá tolik potravy, takže druhy, které tam žijí, bývají tlačeny k tomu, aby se živily všeličím. Tohle už jsou ale spekulace, přímé doklady o tom nejsou.

Jak přišel dodo neboli také blboun nejapný k tak hanlivému pojmenování?

Vyplývá to z psychologie celé tehdejší doby. Dnes se na toho, koho zabijí, pohlíží jako na chudáka nebo na oběť. Ovšem tehdy, když se někdo nechal zabít, tak byl pro přeživší jen hlupák. Tohle zvíře se nechalo zabít docela jednoduše, a proto si vysloužilo takové jméno.

To, že se nechal snadno lovit, tedy zapříčinilo, že tak krátce po svém objevení vyhynul?

O tom, kdy přesně vyhynul, se my ornitologové stále dohadujeme. Já si myslím, že to bylo už někdy počátkem třicátých let 17. století. Tedy zhruba třicet pět let po tom, co ho Holanďané objevili. Další kolega tvrdí, že to bylo až roku 1661, další říkají, že dodo mohl existovat až do konce 17. století. Pravděpodobnější je, že vyhynul rychle po svém objevení, a z toho plyne i příčina jeho zániku. Dodo, který byl neschopný letu, se dal velmi jednoduše lovit, takže ho hladoví námořníci asi velmi rychle vylovili. Tím se vracíme k jeho názvu... Navíc námořníci potřebovali hodně dřeva na opravy svých lodí, rychle proto vykáceli stromy rostoucí v nížinných polohách, a doda tak připravili o místo, kde žil. Dodové tím mohli přijít i o přísun potravy.

Dočetla jsem se, že se dochovala i jiná pojmenování pro doda, která ho označovala jako ptáka s nedobrým masem...

O tom, že měl dodo nevhodné maso pro jení, se hodně píše. Jeden kolega si dal tu práci a dohledal původní znění daného sdělení a ukázalo se, že tam nebylo napsáno, že měl nechutné maso, ale že měl tuhé maso, které se muselo déle vařit. Někdo to prostě špatně přeložil, a tak tato fáma vznikla.

Jaké další neobvyklé tvory měl Rudolf II. ve svém zvěřinci na Pražském hradě?

Co měl ve svém zvěřinci, víme díky tomu, že si nechával řadu svých zvířat malovat. Nedávno na těchto obrazech jeden z kolegů určil vzácného kaloně, který je endemickým druhem z ostrova Mauricius, kde byl endemitem i dodo. To naznačuje, že se Rudolf dostal k nějaké zásilce živých zvířat z Mauricia. Císař byl dobrý přírodovědec, zajímal se i o exotickou přírodu, což tehdy moc lidí nedělalo, zřejmě aktivně vyhledával, co nového se dostalo do Evropy, a žádal, aby mu to bylo přivezeno.

Pocházejí kosterní pozůstatky, které má ve svých sbírkách Národní muzeum, z Rudolfova doda?

Máme tady celkem čtyři kosti doda. Tři kosti z nohy dostal od Britského muzea tehdejší ředitel Národního muzea Antonín Frič v roce 1868 k padesátiletému výročí založení instituce.

Čtvrtou kostí je horní čelist zobáku, kterou náhodou v roce 1847 objevil v nepopsaných a v neroztříděných materiálech Národního muzea kurátor August Corda. Jak se kost do muzea dostala, zatím ale nikdo bezpečně neví. Když bylo muzeum v roce 1818 založeno, dostalo do vínku několik darů. Mezi nimi byla i blíže nepopsaná zvířecí sbírka hraběte Hartiga, kterou muzeu věnoval jeho syn. To je sice od smrti Rudolfa dost dlouhá doba, jistě propojení by tam ale bylo.

Z doda se stalo obecně známé až téměř mytické zvíře. Proč to potkalo zrovna tento druh, když kromě něj od té doby vyhynula i řada jiných zvířat?

Příliš se neví, že dodo sehrál docela důležitou roli v teorii evoluce. Oficiální křesťanská nauka tvrdila, že svět je dokonalý a skládá se z přesně vymezeného počtu druhů, které nesmí vyhynout, protože by se svět zhroutil. Do toho ale paleontologové začali objevovat tak fantastické nálezy kosterních pozůstatků zvířat, že nešlo tvrdit, že to jsou jen nějaké druhové modifikace. Vedly se kvůli tomu obrovské diskuse. Výstupem nakonec bylo, že se uznalo, že jisté druhy skutečně existovaly, ale vyhynuly „dávno“, ještě v době před biblickou potopou. Do toho všeho se najednou začaly objevovat kosterní pozůstatky doda, který vyhynul někdy v 17. století, tedy „nedávno“, a celá křesťanská teorie se znovu rozpadla. Darwinův spis o evoluci vyšel roku 1859, první kosterní nálezy doda se objevily jen pár let poté a pomohly tak prosazení jeho teorie.

V roce 2012 si připomínáme 460 let od narození císaře Rudolfa II. a zároveň 400 let od jeho úmrtí. Tuto výjimečnou osobnost naší historie si můžete připomenout s řadou článků [tematické rubriky časopisu i-Forum](#) .